

CENTRE
EXCURSIONISTA
DE LLEIDA

CIRCULAR EXTRAORDINARIA - CLOENDA DEL 75^è ANIVERSARI

ANIVERSARI

DESEMBRE 1981

auto-escola **ILERDA**

...Ah! i un preu especial per a tots els
socis del CENTRE

ACADEMIA, 26 - TELEFON 22 14 29

LLEIDA

---

quim
lleida

reprografia i derivats

topografia

material tècnic dibuix

TORRES DE SANUY, 5
Telèfon 223809

Centre Excursionista de Lleida

Club d'Esquí de Lleida

CIRCULAR EXCLUSIVAMENT PER ALS SRS. SOCIS

EXTRA - DESEMBRE 1981

Dipòsit Legal L - 39 - 1958

20 DE DESEMBRE

XXIII Pessebre al cim d'una mantanya Punta dels Pins Carrassers (3.059 m.), al Montsant

La Punta dels Pins Carrassers es un esperó força espadat que el Montsant llença damunt del congost de Fraguerau. S'assoleix des de l'ermita de Santa Magdalena, pel camí del Portell del Pi de Carbasseta, i tot plegat es proper al poble d'Ulldemolins.

Al Tauler d'anuncis del Centre hi trobareu els detalls com l'hora de sortida, programa d'actes, preu del ticket per a l'autocar, etc., etc.

A trobar-nos, doncs, de nou al voltant del nostre Pessebre, dalt de la Punta dels Pins Carrassers!

X Marxa de Regularitat de les Terres de Lleida

17 DE GENER DE 1982

Serra del Castellar (La Noguera)

S'anuncia per al diumenge dia 17 de gener, la celebració de la X edició de la Marxa de Regularitat de les Terres de Lleida, que tindrà lloc a la Serra del Castellar, del terme d'Alòs de Balaguer (La Noguera).

Les inscripcions podran fer-se fins el divendres abans, per equips de dues persones; al tauler d'anuncis del Centre hi haurà més detalls.

NOTES VARIES

- **PARTIT DE FUTBOL POUERS-PICAPEDRERS.** — El diumenge, dia 7 de novembre, tingué lloc aquest tradicional partit de futbol, que cada any enfronta els nostres escaladors i espeleòlegs al camp de Camarasa; enguany, el resultat fou contundent, 5 a 1 a favor dels escaladors, en un partit força mogut, sota la indiscutible autoritat de l'àrbitre, en Pep. Acabà la diada amb un àpat que aplegà els jugadors i els nombrosos espectadors de l'esportiva lluita.
- **FIRA DE LA PERDIU.** — El mateix diumenge, un nombrós grup de socis assistí als actes de la «Fira de la Perdiu», a Vilanova de Meià, que igualment fou clòs amb un bon àpat a les envistes del Montsec.
- **MOSTRA DE FOTOGRAFIA DE MUNTANYA.** — Dels dies 6 a 11 de desembre, al Saló d'Exposicions de la Caixa (carrer Bisbe Torres), estarà oberta al públic aquesta Mostra, que aplega una abundosa collecció fotogràfica sobre el tema global de la muntanya en els seus diversos aspectes, des del paisatgístic a l'esportiu, havent-s'hi ajuntat fotografies de molts diversos indrets, des del Montsec als Andes.
- **TARJA DE LA FEDERACIÓ.** — Es prega que tots els interessats en obtenir la tarja federativa per a l'any 1982, tant la de Muntanya com la d'Esquí, passin per la Secretaria a fer la comanda.
- **NOUS REFUGIS AL PIRINEU.** — Aquest estiu, tres nous refugis s'han afegit a la xarxa que el muntanyenc té a la seva disposició. Més ben dit, són dos refugis nous, i un de restaurat. Aquest darrer es el «Joaquim Folch i Girona», als Engorgs (Meranges, la Cerdanya). Es troba a 2.375 m. d'alçària, accessible en 2 hores a peu des del pla de Campllong. Permet l'ascensió al Puigpedrós (2.911 m.) i és bona base per a fer esquí de muntanya a l'hivern. Té 18 places, i es troba sempre obert (refugi lliure).
Un altre refugi és el bastit a l'estany de Baborte (Vall Ferrera) amb motiu del cinquantenari de la U.E.C.; es també un refugi lliure, de 16 places de cabuda, totalment metàl·lic. Bastit a 2.438 m. permet l'ascensió als pics de Baborte (2.938 m.), Llats, Tres Pics, Lari, Pedres Blanques, etc., i recórrer aquella amagada i poc divulgada zona del cercle de Baborte, amb nombrosos estanys.
Finalment, el refugi de l'estany de Baiuau, també a l'alta Vall Ferrera, porta el nom de «Josep M.ª Monfort». Igualment metàl·lic, lliure, de 18 places, es als 2.517 m. i permet assolir còmodament els pics de Lavans (2.897 m.), Medacorba (2.906 m.), Roca Entrevessada (2.927 m.), Coma Pedrosa (2.961 m.), etc. S'assoleix en 3 hores i quart des del refugi de Vall Ferrera, poc més des del final de la pista que puja des d'Areu.

ASSEMBLEA GENERAL ORDINARIA DE SOCIS

22 DE GENER, AL NOSTRE ESTATGE SOCIAL

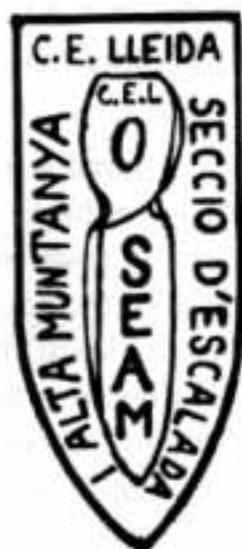
El divendres, dia 22 de gener de 1982, a tres quarts de vuit del vespre en primera convocatòria, i a un quart de nou en segona, tindrà lloc la reglamentària Assemblea General Ordinària de Socis, sota el següent

ORDRE DEL DIA:

1. Obertura de l'Assemblea.
2. Lectura i aprovació, si s'escau, de l'Acta de la darrera Assemblea.
3. Informe d'activitats realitzades al llarg de l'any.
4. Estat de comptes.
5. Renovació de càrrecs a la Junta de Govern, si hi ha propostes en la forma prevista als Estatuts.
6. Informe dels projectes per a l'any 1982, per part de la Junta elegida.
7. Precs i Preguntes.

Donada la importància de l'acte, i atesa la situació actual del Centre, es prega l'assistència de tots els Socis.

Ascensions

i escalades

● ACTIVITATS COMUNICADES:

Dia 10 d'octubre: Paret de l'Os (Sant Llorenç), via Farreny, per J. Godoy, J. Massana i C. Masfret.

Dia 15 d'octubre: Mallo Firé (Riglos), via «Galletas», per «Ched», J. Boldú i C. Masfret.

Dies 17-18 d'octubre: Pic Gran Bachimala (3.177 m.) i Punta del Sabre (3.143 m.), seguint la cresta S., per A. Amorós, A. Jiménez, Carles i Xavi.

Dia 25 d'octubre: Paret de Terradets, via Anglada-Guillamón, per Víctor López, Alfred Jiménez, Tomàs i Enric Morell, i Jordi Timoneda.

Dia 1 de novembre: Paret de Terradets, via CADE fins la feixa, per Víctor López i Alfred Jiménez.

El mateix dia: Paret de Terradets, via «Super-tramp», per Jordi Vidal i Rossend Oliva.

Grup Espeleològic Lleidatà

● **DESCOBERTA D'UN POSSIBLE NOU AVENC A LA VALL DE LLITEROLA (Map. Ed. Alpina, Maladeta).**

Presenta tres boques penetrables en un mateix nivell. Per on podem considerar començament de la cavitat s'accedeix per una petita dolina i baixant-la entre blocs, es dona a una petita galeria de 1'5 x 1 m. de secció, recorreguda per un curs d'aigua que es torna als pocs metres més estreta i amb un desenvolupament aproximat d'uns 50 m.

Arribat en aquest punt, fa un colze i torna a sortir a la llum per una ampla dolina (10 x 14 m.). El riu es perd entre blocs, i resorgeix a l'altre costat de dolina on torna a fer-se hipogeu per una nova entrada en forma de cascada. En aquest moment, és preferible anar a l'altra boca, una dolina de 14 x 15 m. al mateix costat de l'anterior, per baixar el pou, tot per evitar-se la cascada. Al fons de la dolina d'enfonsament, es troba una boca de 1'20 x 1 m. que dóna al pou de la cascada, on és imprescindible el «mono» impermeable. El pou té 35 m. de fondària, retrobant el curs hipogeu a la seva base. Una curta galeria ens porta a una saleta lateral seca. Per la curta galeria hi ha una pèrdua petita a l'esquerra, totalment impenetrable. Per un pas estret, a la dreta, continua l'exploració fins que l'aigua anega totalment.

Creiem que es podrà continuar l'exploració per algunes de les sorgències, més o menys actives, observades metres avall, encara que es tindrà d'esperar fins el proper estiu, després del desgel, per a continuar amb l'exploració.

El nom que hem pensat per aquest nou avenc, és: «Avenc del 75 Aniversari».

-
- **27-28 setembre:** Fou de Bor (Cerdanya). Galeries Badalona, Tuta Gran i Tuta Freda, 2.345 m. de recorregut. Per tres membres del grup.

Cova Fonda de Tragó de Noguera

Municipi: OS DE BALAGUER (La Noguera).

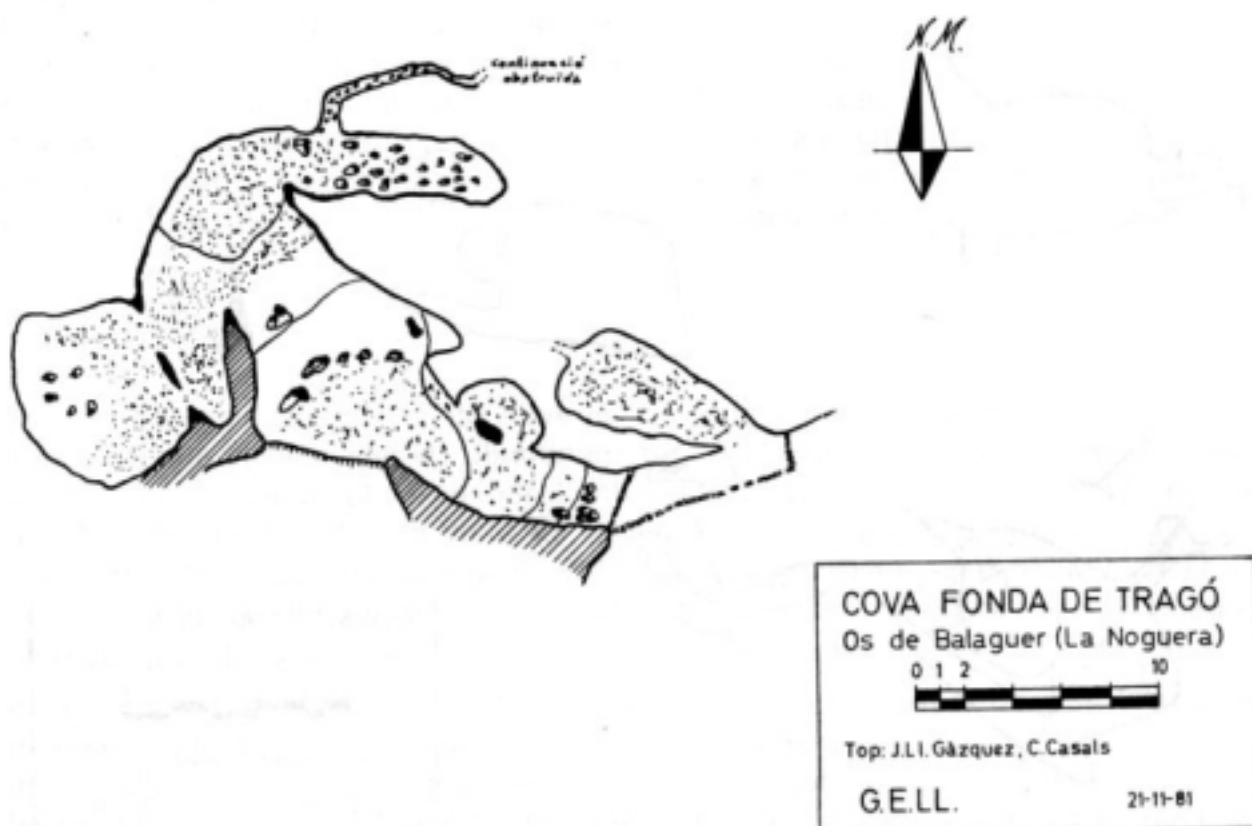
Coordenades: Long.: 0° 37'14". Lat.: 41° 56'57" 790 m. s.n.m.

Cartografia: Full de l'I.G.N. núm. 327 (Os de Balaguer).

Terreny: Calcàries.

Espeleometria: Recorregut 56 m., Desnivell: 5 m.

Situació: Quasibé dalt del Mont de Vi (Osos segons l'I.G.N.); des de poc abans del final de la pista d'Ivars de Noguera a Tragó, hom pot veure 4 ò 5 possibles boques (una d'elles és la boca penjada de la cavitat). Cal pujar sortejant els

cingles vers l'W fins arribar a una plataforma, retornant cap a l'E i un cop sota l'entrada inaccessible cal grimpar en direcció a la balma del costat, en la mateixa cornissa s'obre l'altra boca.

Descripció: La boca, ovalada, dona pas a una curta galeria que mena a la segona entrada (en mig del cingle). Una sala d'uns 8 x 15 m. i un parell de ramificacions al final de la mateixa és tot el que es pot visitar en l'actualitat. Segons Mn. Faura i Sans l'estreta gatera (veure topografia) comunica amb una altra sala i un seguit de galeries fins completar uns 150 metres de recorregut. Com que la cavitat s'ha utilitzat per a guardar bestiar, aquesta gatera ha estat plenada de pedres i terra fent-se molt difícil la seva desobstrucció.

Cova de l'Àguila

Municipi: OS DE BALAGUER (La Noguera).

Coordenades: Long. 0° 37'06". Lat.: 41° 57'04". 800 m. s.n.m.

Cartografia: Full de l'I.G.N. núm. 327 (Os de Balaguer).

Terreny: Calcàries.

Espeleometria: Recorregut: 30 m. Desnivell: +9.5 m.

Situació: 250 metres a l'W de la Cova Fonda de Tragó i en la mateixa plataforma.

Descripció: Consta d'una sala principal de 7 x 10 metres de la que surten dos gateres superposades que es fan impracticables al cap de pocs metres. Una

altra cavitat situada sobre la sala es comunica amb l'exterior per una boca penjada i per un esfondrament del sostre de la sala; aquesta cavitat, formada per dues galeries curtes, es comunica a la vegada amb una altra saleta de reduïdes dimensions mitjançant un forat al sostre.

Morfologia: Una sèrie de petites sorgències fòssils a diferents nivells es troben dins d'una balma de possible gènesi tectònica. En la sorgència superior i en la saleta penjada sobre d'aquesta es detecten formes litogèniques en estat de descalcificació.

JOSEP LLUIS GAZQUEZ
GRUP ESPELEOLÒGIC LLEIDATA

Anna Maria Girona

La muntanya tenia un vestit de pins i un cinzell de bromes, però tu, Anna vas poder descobrir el corriol estret que s'enlaira fins els cims on no arriben les sagetes dels pèrfids.

J. C. Sisó

Quan encara no feia tres mesos de la mort de Joan Freixenet als Andes peruans, el Centre perdia a la muntanya un altre membre. Aquesta vegada era l'ANNA MARIA GIRONA, aquella noia que tots coneixíem, de cabellera rossa i tarannà obert, amatent, franc, que des de fa un parell d'anys tenia cura de la biblioteca del Centre. Muntanyenca activa, hem vist moltes vegades el seu nom a les resenyes d'ascensions pirinenques, i en una d'aquestes, la darrera, ens deixà per sempre. Ens deixà ella, però no del tot. Queda el seu record, queda la seva obra. D'aquesta, un bocí veu la llum en aquesta mateixa Circular: es un petit poema que havia escrit, i que apareix en aquestes pàgines precedit d'unes ratlles del seu promès, Josep Sierra. Descansa en pau, Anna Maria.

.....

Era un dia bonic aquell 15 de novembre, quan vàrem sortir del refugi. El sol lluïa amb tot el seu esclat, il·luminant tot allò que tant estimaves. Havíem decidit pujar l'Encantat Gran per l'enforcadura, (potser la cosa més atrevida que havíem gosat fer) i la vista de la neu blanca i neta ens omplia el cor de joia. Arribats a dalt sense cap dificultat, ens esplaiàrem amb aquella meravellosa visió, sadollant-nos de bellesa i de silenci, sols trencat pel vent i el suau aletejar d'algun ocell.

Passàrem molta estona al cim, parlant amb els companys, gaudint d'aquells moments que no podien pagar-se amb tots els diners del món, tot esperant que arribéssin la resta dels companys, que havien pujat per la via normal. I fou al baixar quan una relliscada insignificant, absurda, tallà en sec el camí terrenal de l'Anna Maria. Morí on ella hauria volgut morir, n'estic segur, amb la seva amiga la natura envoltant-la. Des d'on ara és, podrà fer créixer les flors, donar verd als prats, fer baixar la neu i la pluja, que són la vida...

Aquell moment va trencar moltes il·lusions, molts projectes. L'únic que espero es que l'Anna Maria hagi trobat la pau infinita, la felicitat suprema, i la resposta a tantes preguntes com es feia.

Ella deia que la muntanya no és l'infinit, però el suggereix. I que on hi ha una voluntat, hi ha un camí. Adéu, Anna Maria. Sé que el teu esperit ens envolta, i seguiràs fent meravellós allò que estimaves: la muntanya.

Josep SIERRA

A l'amiga natura

- Quan la sang ens batega als posos, quan l'aire glaçat ens asseca la gola i ens entra a dins com un fluid infinitament preciós i vivificant.
- Quan ja no tenim gana, sino sed, i tot en nosaltres es converteix en esforç, gest o pensament.
- Quan el fred és tan intens que el piolet s'ens escapa de les mans i els horitzons s'humitegen amb les nostres llàgrimes.
- Quan la superfície de la Terra s'ens apareix com un rostre viu, com el rostre marcit d'un ésser que hagi sofert molt.
- Quan d'una ullada descobrim els estrips i les ferides antigues, la unió o el divorci de les aigües.
- Quan tota vida animal o vegetal ha quedat absorvida dins del gegantí gresol.
- Quan des del fons de les valls s'enfila i mor als nostres peus la gran veu geològica, la gran queixa de la terra formada pels mil sorolls d'allà baix.
- Quan sentim que aquesta queixa, esgotada per la seva llarga ascensió, es impotent per alterar el gran silenci dels alts.
- Quan la mateixa perfecció d'aquest silenci arriba a fer mal als nostres sentits.
- Quan notem un suau frec de l'espai, quan s'ens apareixen els estels en ple dia..
- Aleshores, reconeixem l'altitud».

Anna Maria GIRONA

Nota d'agraïment

Aquestes quatre ratlles tenen per objecte fer arribar el nostre agraïment a un poble, el d'Espot.

Mai podrem avaluar com cal la reacció del veïnat d'aquest poble davant del malhaurat accident que va sofrir la nostra companya Anna Maria: tothom es mobilitzà a l'acte donant-nos l'ajuda que tant necessitàvem en aquells moments, i després, tota mena d'atencions vers nosaltres. Una especial referència es mereix el Batlle Sr. Jaume Sebastià, que tant va ajudar-nos amb els tràmits i ens va acollir a casa seva.

Per a nosaltres, l'actitud del poble d'Espot en plè tingué una importància extraordinària i per això, des d'aquestes pàgines, l'agraïm públicament. Moltes gràcies, Espot!

Ferran PERA

Plantes notables al Montsec

El Montsec es, encara, una notable reserva ecològica. Malgrat la secular escomesa de l'home tallant els boscos per a obtenir fusta i llenya, i per a preparar les terres de conreu, (activitats que aquí han estat segurament més intenses que a qualsevol altre massís del Pre-Pirineu) encara avui dia els botànics hi troben més de 1.000 espècies de plantes vasculares. Certament no es tan rica la flora del Montsec com la d'altres muntanyes catalanes (a Montserrat i a Sant Llorenç del Munt hom hi ha comptat més de 1.600 espècies de plantes vasculares,

Orella d'Os (*Ramonda myconi*)
Escala 1/4.

i encara més al Montseny), però tot i així la nostra muntanya, amb el seu aspecte sorrut i aspre, guarda una notable riquesa i varietat de plantes. Algunes d'aquestes són força notables, per la seva raresa o si més no per constituir endemismes (mostres residuals d'una vegetació ja extingida a l'entorn).

Entre aquestes plantes, n'he escollit algunes per a parlar-ne en aquestes pàgines adreçades als excursionistes lleidatans, pregant, però, als botànics

o biòlegs professionals que puguin llegir-les, que siguin indulgents amb l'atreviment d'un profà que no té més objecte que ajudar a conèixer algunes de les més interessants i boniques plantes de la muntanya lleidatana per antonomàsia: El Montsec. Perquè, crec, s'estima més el que es coneix millor.

ORELLA D'OS (*Ramonda myconi*, antigament *Myconia pyrenaica*). És l'única representant de la família Gesneriàcies al nostre país; n'hi ha quatre espècies més a la península balcànica, i són moltes les que habiten els països tropicals. La nostra Orella d'Os és una relíquia de la flora terciària, i fou donada a conèixer pel metge de Vic en Francesc Micó al segle XVI; es una planta fàcil de conèixer: forma un rosetó ben obert de fulles rugoses, d'un verd intens dentades i peludes a la part inferior. D'aquest rosetó surten les tiges floríferes, altes de 10 a 15 cm. i de color taronja, que suporten les flors. Aquestes són relativament grans, d'uns 3 cm. de diàmetre, amb corolla que forma un curt tub que s'obre en 5 lòbuls, de color morat bastant viu, estams amb anteres grogues voltats d'una petita corona de pèls de color taronja viu. Aquesta planta viu gairebé exclusivament als rocatsers obacs i ombrius, aprofitant les petites cavitats on s'ha pogut dipositar quelcom de terra. Al Pirineu hom la troba entre els 1.000 i 1.800 metres, però a la muntanya mitjana humida baixa molt més avall, si bé no es troba pas a tots els massissos, ni molt menys. Hom la troba al Montseny, a Sant Llorenç del Munt-Serra de l'Obac (on la

passada primavera trobarem un autèntic jardí d'Orella d'Os a l'indret de la Cort Fosca de Matarrodona) i també al nostre Montsec, on es molt rara: es pot trobar en alguna de les barrancades més ombrivols del Montsec d'Ares. La florida té lloc pel maig, i més tard a l'alta muntanya.

CORONA DE REI (*Saxifraga longifolia*). També addicta als cingles, exclusivament a la roca calcinada; forma una roseta foliar molt oberta, talment com una carxofa eixamplada, que pot mesurar fins a 20 cm. de diàmetre, si bé en general no arriba a tant. Aquesta roseta està composta de nombroses fulles linears cobertes de crostes calcàries. Durant alguns anys es limita a anar creixent, però quan arriba el període de maduresa, que no és fixe sino que depen de l'hàbitat i condicions de creixement, del centre de la roseta surt una llarga tija florifera, de dos pams o més, coberta de flors blanques. Després, la planta s'asseca i mor. La Corona de Rei es creu que s'originà als Pirineus, i durant les primeres glaciacions degué estendre's fins l'Àfrica del Nord. Avui dia es espècie abundosa als Pirineus i serres veïnes, i es troba —sota formes lleugerament modificades— als Ports de Beseit, a la serra d'Aitana (País Valencià) i a les muntanyes de l'Àtlas. Al Montsec es troba generalment en exemplars petits, a molts cingles obacs; mai l'he vist florida, però naturalment alguna vegada deu florir, i en aquest moment la Corona de Rei es una meravella de la natura.

L'HERBA FETGERA (*Anemone hepatica*, antigament *Hepatica triloba*) es una ranunculàcia que es troba en indrets humits, frescos i ombrívols, però no a les roques com les abans esmentades, sino als marges de les torrenteres i

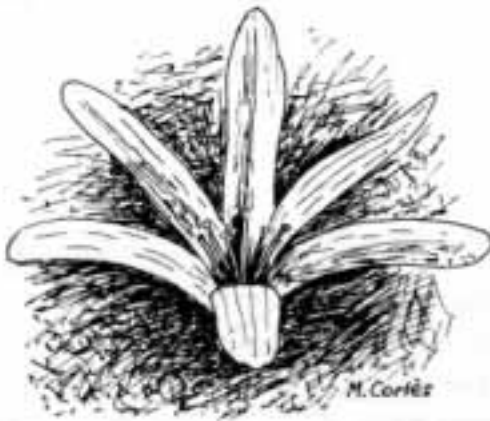
llindars dels boscos. Reb també el nom de *Viola de bosc*. Al mes de març apareixen les flors, de color blau-malva o rosat, rarament blanques, formades per 6 pètals, a vegades més, fins a 9. Les fulles no apareixen fins més tard, i són de color verd intens, trilobulades, més aviat rogenques per davall; el color rogenc a vegades es visible quelcom al marge dels lòbuls. Apareixent primer les flors que les fulles de l'Herba fetgera, hom pot a vegades confondre-les amb les flors d'altres plantes del mateix hàbitat. L'Herba fetgera és tòxica.

Al Montsec és fàcil de trobar en molts indrets del vessant nord; l'he vist força abundant a la capçalera del barranc de la Carbonera, no lluny de la Cova del Cambrot (Montsec d'Ares).

EL COLQUIC (*Merendera montana*) mereix una aclaració quan al seu nom. Per «còlquic» hom enten el *Colchicum autumnale*, planta liliàcia pròpia dels prats d'alta muntanya; el gènere *Merendera* és molt semblant, i és el representant de la família que trobem al Montsec, per quin motiu, desconeixent el nom popular si en té, li dono el de còlquic. Es una planta força curiosa, que també dona les flors abans que les fulles, però les flors apareixen a la tardor, i les fulles no neixen fins la primavera següent! La planta sense flors es molt difícil de conèixer pel profà; la flor, a canvi, es inconfusible: forma una corolla tubular de 6 pètals de color malva o morat, no soldats, que ben aviat s'obre i esparpella; l'he vista a la capçalera del barranc de la Pardina, on el mes d'octubre de 1980 vaig contar-ne una dotzena de flors en pocs metres quadrats, sense haver-ne vist cap més exemplar en tota la muntanya. L'amic Massot va trobar-la i fotografiar-la a la capçalera de

la Canal de l'Embut, a 1.600 metres d'alçària.

L'autèntic còlquic (*Colchicum autumnale*) és fortament tòxic, ocupant potser la tercera plaça en aquest aspecte, després de l'acònit i el veladre. Desconec si la Merendera es igualment tòxica.

Còlquic (*Merendera montana*)
Escala 1/1.

Amb el còlquic hom confon a vegades el **SAFRA DE MUNTANYA** (*Crocus albiflorus*), una iridàcia que floreix a la primavera, donant una flor molt vistent de color violat clar o blanc del tot, que neix a l'extrem d'un llarg tub i

s'obre en forma de copa o campana, formada de 6 pètals soldats, no isolats com a la Merendera. A l'interior hi ha tres estams. Tot just quan la flor es ben desenvolupada, apareixen les fulles, llargues, estretes i amb una ratlla blanca. L'he trobada al Serrat de la Corona (Montsec d'Ares), isolada en mig d'un vessant florit de narcís de roca (*Narcissus requienii*).

A qui s'interessi per un lloc on trobar aquestes i moltes altres plantes li recomano sens cap dubte el Barranc de la Pardina, remuntant-lo des del camí de La Pertusa fins la seva capçalera al peu del castell de Sant Llorenç de Corçà. Malgrat la pujada i el camí un xic perdedor, val la pena fer aquest bell recorregut, on a més de grans cingles i estimballs hom troba el teix, el grèvol i el galzeràn amb abundor. Al relleixos ombrius s'hi pot veure alguna orella d'os i corona de rei, al peu del camí l'herba fetgera, i als rocaters solells la lluqueta nana. I a la tardor fins i tot el còlquic fa acte de presència. Si no coneixeu aquest barranc, aneu-hi!

Manuel CORTES

"CARAVANAS Y CARAVANISTAS"

L'únic manual, escrit en la «llengua de Cervantes», que l'ajudarà a convertir-se en un perfecte caravanista. Tot el que cal saber sobre aquesta manera apassionant de viatjar!

De venda a la Impremta MARIANA - C/. Templarís, 7.
També el trobarà al Centre.

El relat d'una expedició

Tota expedició, encara que sigui tan lleugera com ho era la nostra, exigeix un complexe aparell burocràtic. Cal escriure a gran quantitat d'organismes abans de formalitzar-ho tot. I el fet de no tenir cap experiència prèvia en aquests afers encara ho fa tot més complicat.

Per fi, l'11 d'agost sortirem de Lleida vers París. En el viatge fins a Lima sorgirien nombrosos problemes que caldria resoldre, problemes que fins i tot posarien en perill la realització del nostre projecte.

Un cop a Lima calgué comprar totes aquelles coses que faltaven, excepte el menjar, que havíem de comprar al mercat de Caraz. Tot això feu de la nostra estada a Lima un seguit de dies atrafegats, inacabables, però sempre amb una idea fixa: arribar el més aviat possible al camp base de la Quebrada Yanganuco, doncs estàvem segurs que allà dalt s'acabarien els problemes.

El nostre trasllad des de Lima a Yanganuco fou rapidíssim, malgrat la distància (500 Km.) i la relativa precarietat dels transports: després d'haver deixat Lima el diumenge al vespre, al cap de 18 hores erem ja al camp base, i en aquest interval havíem cobert els 500 Km. amb diferents sistemes de transports (autocar, «colectivos», camionetes), comprat els queviures, omplert un munt de papiers, enviat postals als amics...

Eren les quatre de la tarda del dilluns, dia 17, quan des de la tenda podíem gaudir d'una magnífica visió del Chacarraju, dominant el nostre camp base, situat en un excepcional planell de gespa, a 3.950 m. d'alçària. Però per a donar una idea més fidel de com anà tot, serà millor fer un extracte del Diari, tal com segueix:

Dimarts, 18. — Ens hem aixecat a dos quarts de vuit del matí. Després d'esmorzar, hem començat a caminar a un quart de deu. En Lluís i l'Eloi han trobat uns alpinistes italians amb els quals s'aturen a parlar, mentres en Joan i en Josep Anton ho fan amb un altre grup que parla anglès, si bé no sabem encara de quin país són. Ens assabenten que la cosa és fàcil, i s'han espantat al veure la quantitat de ferramenta que portem a les motxilles, el que ens mou a buidar-les una mica. I comencen a caminar vers el Pisco.

Pel camí ens creuem amb uns israelites que baixen del cim. Els diem la nostra intenció d'anar a dormir al camp I, situat a 5.100 metres, però ens diuen que es una temeritat, per la qüestió de l'aclimatació. Després de parlar amb ells deci-

dim quedar-nos al camp base del Pisco, situat a 4.700 m. si bé això ens exigirà un dia més per a fer l'ascensió. Tenim els queviures i el butà justos.

Al camp base hi arribem a 3 quarts d'una; la pujada ha estat forta i les motxilles pesen, cosa que encara es nota més per l'alçària.

Després de dinar, en Lluís i en Josep Anton segueixen un xic amunt per a cercar el bon camí per a demà; van fins els 4.900 metres, sobre la morena que baixa del grup Huandoy i del Pisco Oest, baixant per un altre indret que sembla oferir millor pas. Escollim aquest darrer per a pujar l'endemà.

La qüestió de l'aclimatació ens preocupa: fins i tot arribem a dubtar de si cal baixar de nou al camp base, però decidim quedar-nos. A dos quarts de cinc ja som dins del sac, tret de l'Eloi, que volta fotografiant «vizcachas» (com una mena d'esquirols).

**Els membres de l'expedició, al peu del Nevado Pisco.
(Foto: Expedició C. E. LL. als Andes).**

La nit no la pasem pas gaire bé, per la manca d'aclimatació. El pols no baixa de 100 batecs per minut, i sembla que tenim una colla de timbals dins del cap. Per postres, es posa a nevar, i al bivac hi ha goteres. A mitja nit, després d'una tanda d'exercicis respiratoris, el pols s'ens anà apaivagant i aconseguim dormir.

Dimecres, 19. — Tots els voltants del vivac estan coberts per un gruix de 5 a 10 cm. de neu. Són les 7 del matí, segueix nevant i el cel està tapat. La nit ha estat molt dolenta per a tots, i en Joan anuncia que té intenció de baixar; en

Josep Anton pensa més o menys igual, mentre en Lluís diu que anirà amunt, o almenys esperarà, i l'Eloi, després de dubtar un xic, fa costat a en Lluís. Hi ha la qüestió dels queviures, ja que tan sols havíem previst dos dies per a pujar al Pisco: si ens quedem tots quatre, i tenint en compte que almenys caldrà un parell de dies més, no hi haurà prou menjar. Decidim, doncs, la baixada d'en Joan i Josep Anton, mentre en Lluís i l'Eloi esperaran que millori el temps. Els que baixen deixen al bivac gairebé tot llur material, tret del sac i poca cosa més, ja que a Yanganuco hi ha el camp base, i per tant abundor de tot.

En Joan i en Josep Anton deixen el bivac a 2 quarts de deu del matí, i baixen al camp base de Yanganuco, on arriben a les onze. Les coses han canviat una mica, ja que han marxat els italians, i a canvi hi ha dues noves tendes aprop de la nostra. Resulta que són d'un grup d'equatorians, amb els quals ben aviat compartim una cassola d'arròs i uns plats de tallarins, establint-se una mutua corrent de simpatia. Els equatorians s'estranyen de que haguéssim deixat la tenda sola i de que no ens hagin pres res. Això ens aconsella canviar-la de lloc, per a que no resti isolada, i després de preguntar a un nombrós grup de polonesos que porten nombroses tendes, molt amablement ens conviden a plantar la nostra al seu costat, i ens ajuden a traslladar-ho tot.

Segueix nevant, i en Joan i en Josep Anton acaben el dia dins la tenda dels equatorians, que es més gran que la nostra, parlant dels respectius projectes. Dos d'ells, ja aclimatats, aniran a preparar els camps per a pujar el Chopicalqui, mentre els altres dos (Marcos i Oswaldo, es diuen) pujaran amb nosaltres al Pisco.

Mentres, al camp del Pisco, en Lluís i l'Eloi han decidit, malgrat el mal temps, guanyar un xic d'alçària; amb la petita tenda installen un campament damunt la morena, als 5.000 metres. A la caiguda de la tarda el cel s'esclareix una mica i descobreix el panorama: els Huandoys, Chopicalqui, Contrahierbas, Chararaju i Pisco els dominen, el darrer damunt mateix, tans sols un kilòmetre i escaig per damunt. I amb les llums del sol filtrat entre boires, s'amaguen dins la petita tenda, on passen una nit molt millor que la darrera.

Dijous, 20. — A les 6 del matí s'alcen en Joan i en Josep Anton, al camp de Yanganuco. Els cal esperar en Marcos i l'Oswaldo, els equatorians que com ells han de pujar al Pisco. Pugen a pas curt, però sostingut, i l'estat físic i moral es força bo, cosa que complau força els nostres expedicionaris, sobre tot veient que la seva aclimatació es ja força millor que la dels equatorians, que pugen esbufegant.

Arriben a uns 4.700 metres quan la silueta del Chipicalqui s'enfila a l'altre costat de la vall. Els aparells fotogràfics no paren; les clarianes entre les boires són cada vegada més nombroses i deixen descobrir més i més cims. Els Huandoys, entre estrips de boira, ofereixen una visió fantàstica.

Al camp base del Pisco hi arriben a les 11 del matí; hi ha unes quantes tendes plantades, i el niu de material segueix intacte al lloc on havien dormit un parell de dies abans, cosa que els treu un bon neguit del damunt. No sols hi ha el

material de la nostra expedició, sino que encara ha augmentat el dipòsit, perquè altres grups han tingut la mateixa pensada.

Enfilen la morrena pel mateix indret que havíem escollit el dimarts, sota el pes força crescut de les motxilles; la travessia de la morrena es pesada i entretinguda, doncs cal seguir una munió de bonys de pedres inestables que mai s'acaben, i necessiten unes dues hores per assolir el camp I, a uns 5.000 metres, a les 2 de la tarda. No hi ha ningú, tan sols dues tendes plantades (una d'elles la petita de l'Eloi i en Lluís).

El cel està del tot asserenat, i es veuen les petjades que han fet els alpinistes que ens han precedit, al coll entre els Huandoy i el Pisco.

Ajuden a plantar la tenda dels amics equatorians, i després mengen quelcom. Son gairebé les tres quan veuen al coll uns puntets que es belluguen. En Joan i en Josep Anton suposen que deuen ser en Lluís i l'Eloi, que baixen del cim,

**El Chacaraju (6.113 m.) vist des del cim del Pisco.
(Foto: Expedició C. E. LL. als Andes).**

i així és. Els dos darrerament esmentats s'han alçat a les 5 del matí, i malgrat veure el cel cobert, han decidit sortir a les 6; poc a poc el temps ha millorat, i malgrat que és ja força tard, són els primers en la ruta del cim. A la gelera s'han encordat i posat els crampons, enfilant la dura pujada pel pendís nevad, havent d'obrir traça en la neu verge. Al darrera, es van veient cordades que puguen a poc a poc. I també a poc a poc, en Lluís i l'Eloi s'han anat apropant al cim, superant la pesada volta de neu final. I per fi, el Nevado Pisco, a més de

6.000 metres d'alçària. De fit a fit han pogut esguardar els altres gegants andins que hi ha a l'encontorn, des del Nevado Santa Cruz a l'Alpamayo, des de l'Artesonraju als Pucahirca, dels Huandoy al Huscaràn!

La baixada ha estat ràpida, quasi corrent, davall d'un sol que crema la carn, fins el camp I, on de nou s'apleguen els quatre components de l'expedició, juntament amb els nous amics equatorians.

Divendres, 21.—En Joan i en Josep Anton s'alcen a la una de la matinada, junt amb en Marcos i l'Oswaldo; L'Eloi i en Lluís es quedaran avui al camp I per a descansar. Després d'un parell de mossegades a unes pastes amb margarina i mermelada, i un glop de tè amb llet, estàn ja a punt. A les dues comencen a pujar, sota un cel net i un fred intens, que fa que la neu la trobin en perfectes condicions: sols s'enfonsen les puntes dels crampons. La cordada lleidatana va al davant, després la dels equatorians; pugen lentament, però sense parar fins el collet entre els Huandoy i el Pisco W. Són les 4 de la matinada.

Una parada d'una hora serveix per a recuperar l'alè, tot parlant i menjant una mica, comentant amb els equatorians el projecte d'anar dintre de 3 anys a l'Himalaia-Karakorum...

Són més de les 5 quan reprenen la pujada; després de superar un fort pendís els sorpren la sortida del sol, i queden una estona paralizats davant l'imponent espectacle de l'astre rei daurant els cims, sobre tot la impressionant cara nord dels Huandoy, de color taronja viu... Fa bon temps, i és perfecta la visió dels cims de la Cordillera Blanca.

Als darrers pendents, l'alçària es nota força, no per manca d'aclimatació sinó per manca d'oxigen, que fa penosos els esforços. Són dos quarts de vuit quan arriben al cim del Pisco, en mig d'una claror enlluernadora, voltat de cims entre els quals es el més espectacular el Chacaraju. Es troben en bones condicions físiques, i poden gaudir d'una llarga estona dalt del cim, enfront de l'infinit. Després de gairebé una hora d'aquesta contemplació, en Joan suggereix la baixada, com també els equatorians. Una darrera ullada a tot l'horitzó, doncs, per a copsar i gravar de manera inesborrable tota aquesta meravella. Poc més avall espera la fatalitat, i es bada el glaç que s'endú en Joan i deixa ferit en Josep Anton.

Al camp I, l'Eloi i en Lluís estan preparant un bon dinar per a oferir-lo als companys que han de baixar del cim, però aquests no arriben. La inquietut s'apodera dels nostres amics, que a les 7 de la tarda veuen per fi un puntet negre que baixa i s'acosta a poc a poc: és l'Oswaldo, que arriba esverat i parla tan depressa que gairebé no se l'enten. Per fi, la tràgica nova s'obre pas: en Josep Antón està ferit, però en Joan es mort! El món ha deixat de donar voltes per a l'Eloi i en Lluís: fan la motxilla a corre-cuita, el primer per a pujar a dalt, el segon per a baixar al camp base a cercar ajuda. L'expedició polonesa ajuda

molt, i el seu metge puja amb l'Eloi a buscar en Josep Anton, baixant-lo al camp base de matinada; mentre, en Lluís corre tota la nit cercant els mitjans per a recuperar el cos d'en Joan de l'esquerda a la gelera; per fi troba l'ajuda de dos guies peruans i uns portejadors, que pujaren amb l'Eloi a recuperar el cos, i en Lluís baixa a Yungai, per a iniciar els tràmits burocràtics.

Dissabte, 22. — A migdia arriben els guies i portejadors, i l'Eloi puja amb ells al camp II, on els cal passar la nit. L'endemà treuràn de dins l'esquerda el cos d'en Joan, per a baixar-lo al camp base, d'on una camioneta ens ha de portar a Yungai; els espera encara la trista tasca de remenar papers i més papers per al retorn a casa, havent perdut un company.

.....

Ara, tres mesos més tard, i amb la perspectiva que dóna els temps passat, es pot fer un recull en quatre mots de les impressions i records d'aquells dies viscuts amb tanta intensitat. Viatjar, conèixer noves gentes i nous costums, formes de vida estranyes a la nostra, altes muntanyes que són el somni de tot muntanyenc-escalador...

La idea d'anar als Andes, de llunyana que semblava, fou després una realitat. Ja res s'interposava entre nosaltres i aquelles muntanyes que ara ja eren una mica nostres després d'haver passat tantes hores estudiant els mapes, llegint els noms dels pics i les «quebradas», mots en una llengua llegendària que comencem a desxifrar.

Imagineu-vos un sol que escalfa sense demanar-vos res a canvi; un riu d'aigua fresca, una tenda acollidora voltada de muntanyes sense igual, dins de la qual, ben instal·lats, nosaltres parlàvem de coses intrascendents, deixant escolar les hores felïços, immensament felïços, sentint amb força la sensació d'estar vius i voltats de vida per tot arreu. Així fou aquell temps, tan curt i tan bonic alhora. De sobte, en mig d'aquell món fantàstic, totes les muntanyes deixàren d'existir per a nosaltres, el dia perdé els seus colors i cedí el pas a la nit més fosca, la trista nit de la mort. En Joan ha caigut. Es dur, mol dur, no tornar-lo a veure.

La vida, però, continua. Queden moltes muntanyes, molta gent, molts costums per a conèixer. I tornarem a buscar altra vegada, amb més força que mai, allò que sols es troba quan hom fa allò que estima.

**JOSEP ANTON MUÑOZ
ELOI FERRER**

Itineraris Excursionistes

N.º 35

El Barranc de la Pardina (Montsec d'Ares)

Es comenta en aquesta mateixa Circular, que el Barranc de la Pardina és un dels indrets més bells i interessants del Montsec. Es també un dels menys coneguts, malgrat trobar-se ben proper a llocs de pas com l'ermita de la Pertusa. Creiem doncs d'utilitat descriure l'itinerari de pujada per aquest barranc, completant-lo amb la tornada pel Mas de Carlets. Cal advertir que en molts sectors del barranc el camí està molt perdut i fa de mal seguir.

El recorregut comença a la coneguda ermita de La Pertusa, plantada com un niu d'àligues al caire d'una cresta de roca sobre l'embassament de Canelles, a 30 m. de Corçà per pista apta per a turismes. Des del collet de la Pertusa, on hi ha un ample espai per a deixar els cotxes, es segueix el ben marcat camí del mas de la Pardina, que planeja i davalla lleugerament vers el N. L'esguard resta

Des dels mas de Carlets, es domina la més fantàstica perspectiva vers el congost de Montrebei.

Foto: M. Cortès.

tancat per la visió dels cingles del Pas de Montrebei. Aquest camí és el que es feia servir abans per a baixar a les mines i seguir fins el congost però avui dia, més enllà, resta cobert per les aigües de l'embassament.

10 m. Es revolta un estrep de la muntanya, i es deixa el ben marcat camí de la Pardina per agafar-ne un altre que puja a la dreta, seguint el vessant del torrent, que resta a ma esquerra, enfonsat.

27 m. Es tenen a l'esquerra les runes d'un maset.

30 m. Hom s'acosta al llit del barranc, sense travessar-lo. El camí es perd i cal remuntar el barranc, no lluny del seu llit, per on la vegetació es menys densa, trobant-se de quan en quan indicis de corriol. A l'altre costat, el barranc està dominat per immensos cingles rics en formes d'erosió.

50 m. Un gegantí caos de blocs estimbats omple la barrancada, que més endavant es veu tancada per un saltant. Abans d'endinsar-se al caos de blocs, enfilarse vers la dreta, sense camí, fins el nivell superior d'unes tarteres de pedrusca groguenca. Es retroba el camí, ara horitzontal, que seguirem vers l'esquerra (SE) i ens permetrà passar per la part superior d'un cingle dominant a gran alçària el curs de l'espectacular barranc. Vegetació molt ufana, amb alzines, grèvols i teixos.

El corriol s'enfila un xic per a passar millor un petit contrafort. A l'altre costat del pregon barranc, s'alça el penya-segat que suporta les runes del castell de Sant Llorenç. Poc més enllà es troba el tub de plàstic que porta l'aigua al poble, mentre enfront, cloent el barranc, hi ha un altre caos de blocs esquarterats. El corriol baixa lleugerament vers la base d'aquests blocs, i per entre roques revolta a trobar el llit del barranc.

1'35 h. Barranc de la Pardina, de cabal perenne. Clapes d'herbei entre el rocam, al peu del vertical turó del castell de Sant Llorenç. Per la dreta baixa i s'ajunta al nostre un altre camí, que puja de Corçà. Es puja per damunt de marges de pedra. Font de Sant Llorenç. S'es a l'indret dels Masos de Corçà o de Sant Llorenç, que s'escampen pel gran replà que ara s'obre el peu de la cinglera superior del Montsec.

1'43 h. Mas o Corral Mal, al peu del Castell (al qual es pot pujar en cinc minuts. Gran extensió de runes, amb restes d'una capella romànica).

Al peu del corral Mal, s'enllaça amb la pista que, per la dreta, prové de La Pedroneta i la pista del Coll d'Ares. Seguir-la per l'esquerra (N) deixant a la dreta, proper, el Mas del Batlle.

2'05 h. Mas del Lluís, que resta amagat a l'esquerra, al peu de la pista. Excel·lent lloc de refugi, amb foc i pallissa, que fins ara els excursionistes i caçadors que en fan ús tracten amb cura. Seguir sempre la pista, fins un altre maset, mig enrunat i ple de bardisses, que té al damunt la grandiosa cinglera superior del Montsec, amb la canal del Grau de l'Onso (darrer lloc per on es pot assolir el cim sense una difícil escalada). La Trona i altres agulles trenquen un xic la fermesa d'aquesta cinglera.

Davallar al NW per un bosc d'arbres joves (roures, alzines i pins de repoblació), sense rastres de camí, orientar-se vers un turó de grisa i pelada testa, i abans d'arribar a l'immediat barranquet, es veu un grup de pollancre. Seguir fins un segon grup de pollancre, a nivell inferior del primer.

2'30 h. Mas de Carlets (820 m.), rústec però ben conservat. Dues grans alzines li donen ombra, i el peu té una font. Impressionant visió dels cingles que a banda i banda tanquen l'esboranc de Montrebei. Marxar-ne per un camí lleugerament ascendent, que revolta el turó gris i pelat que veiem tot baixant. A l'esquena, el Pas de Montrebei ofereix la més espectacular visió. Enlloc es pot veure com des d'aquest indret.

El camí, ben marcat, revolta i planeja a gran alçària sobre el riu, on, quan l'aigua no omple l'embassament, es veuen les runes de les antigues mines de Corçà, gairebé 400 metres més avall, verticalment. Es va revoltant pel vessant de migjorn, baixant lleugerament, entre cingleres. Nombroses agulles. Ens acostem a una barrancadeta, i el camí de sobte comença a davallar fortament descrivint llaçades. La casa de la Pardina es veu als peus, cada vegada més propera.

3'25 h. Mas de la Pardina, ombrejada per un gran lledoner. Actualment ben conservada. Al peu hi ha una ombrivola i calabosa font. Segons ens han dit, la propietat pertany avui dia a una família francesa.

Es baixa a creuar el barranc per a pujar per l'altre costat. El camí, molt ben marcat, puja fent llaçades. Al capdamunt de la pujada arribem al lloc on s'inicia el camí que remunta el barranc de la Pardina, que havíem seguit abans.

3'50 h. La Pertusa, on s'havia iniciat aquest recorregut que, malgrat no assolir les màximes alçàries, ofereix un dels més bells itineraris possibles pel Montsec d'Ares.

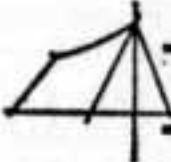
Manuel CORTES

**Anoracs, Esquí, Botes, Descansos,
Fixacions, Pantalons, etc.**

---

 la tenda

**La Palma, 3   ::   Telèf. 22 23 28
LLEIDA**

Muntanyes de mes enllà

Ens ha tocat viure l'època en que la distància ha deixat d'èsser un obstacle. Dins la nostra esfera d'activitats, el muntanyisme, això es tradueix en una invasió de les més llunyanes serralades, sigui l'Himalaia, el Karakorum, els Andes o les muntanyes d'Alaska o Nova Guinea, de manera que llevat de la qüestió del presupost, anar avui dia a un cim americà o asiàtic no és gaire més complicat del que era, fa un segle, anar al Pirineu. Som lluny encara d'una saturació mundial, però si aquesta arriba algún dia, no podem imaginar què faràn els capdavanters, si renunciar o bé cercar més enllà noves parets i nous cims. Avui dia, parlar d'alpinisme fora del nostre planeta, es fer purament ciència ficció. Ho serà, però, dins de cinquanta o cent anys?

Fora de la Terra, l'astre més proper i l'únic que l'home ha visitat en persona es el nostre satèl·lit, la Lluna. Orbitant a una distància de 380.000 kilòmetres en nombres rodons, tothom està familiaritzat amb l'aspecte de la seva superfície, si més no per les nombroses fotografies que se n'han publicat. Milers i milers de formacions circulars de tota mida, semblants a cràters, originades per l'impacte d'innombrables meteorits, donen al nostre satèl·lit l'aspecte d'un immens formatge. Alhora, grans extensions aparentment llises, que els antics creien que eren mars, alternen amb grans serralades molt altes, pero molt diferents que les de la Terra. També allà hi ha uns Alps, un Càucas, uns Apenins... i uns Pirineus, ja que els astrònoms donàren a les muntanyes de la Lluna el nom d'altres muntanyes de la Terra.

Imaginem per uns moments que vivim en una època en que la tècnica ja ha fet el viatge a la Lluna relativament normal i a l'abast de força gent, i que una expedició d'alpinistes es proposa anar-hi per a realitzar-hi les primeres ascensions fora del nostre planeta. L'estat actual dels nostres coneixaments ens permet fer-nos una idea aproximada de com seria l'alpinisme sobre aquelles muntanyes i sota aquelles condicions.

En primer lloc, com a tota expedició, caldria escollir la regió i el cim. El sistema muntanyós més important de la Lluna és la serralada dels Apenins, que té més de 600 Km. de llargada i una alçària màxima de 5.500 metres al Mont Huyghens i d'altres cims entre 4.000 i 5.000 metres. Els Alps, propers als Apenins, tenen un Mont Blanc amb 4.600 metres, i 3.600 metres és l'alçària dels Pirineus. Les màximes alçàries es troben als Monts Dorfel (6.100 m.) i Leibniz (8.200 m.), aquest darrer segurament els més alts de tots, si bé la qüestió de l'alçària és a la Lluna més relativa que a la Terra: aquí la mesurem sobre el nivell del mar, que és constant, mentre a la Lluna, al no haver-hi mars, s'ha de mesurar sobre la plana immediata, que no ofereix pas un nivell semblant a tot l'astre, ni molt menys.

Potser algú s'estranyarà de com es poden conèixer les alçàries de les muntanyes de la Lluna sense haver-hi pujat mai. La cosa es fàcil; poden calcular-se directament des de la Terra, amb un micròmetre adaptat a un telescopi, mesurant el perfil, o bé la llargada de l'ombra projectada. Un senzill procediment trigonomètric facilita el resultat. I naturalment, després dels nombrosos enginys tripulats o no que s'hi han enviat, les mesures han pogut ésser molt més acurades.

Aspecte de la serralada dels Apenins, la més notable de la Lluna. Fotografia presa amb un telescopi newtonià de 264 mm. $\varnothing$ i una combinació òptica de 14 m. de focal.

Foto: M. Cortès.

Escollida la regió, podria ja enviar-s'hi l'expedició. Aquesta tindria al seu favor una qüestió important, però moltes en contra, encara més transcendents. L'aspecte a favor es la poca força de la gravetat a la superfície de la Lluna, la qual fa que un home de 70 kilos sols en pesi 12 allà. Aventatge important, que facilita l'ús d'un equip abundant i lleuger (una corda de 4 mm. faria el fet d'una d'11 mm. i no pesaria pràcticament res). Però els aspectes desfavorables són tots molt greus. El principal es la manca d'aire, que obliga a portar un vestit sota pressió i el forniment d'aire respirable, compromís difícil si l'ascensió hagués de ser llarga. També cal comptar amb l'altíssima temperatura diurna, ja que el

sol escalfa al llarg de dues setmanes de les nostres sense interposició de cap atmòsfera que temperi els seus raigs; per contraposició les nits duren també dues setmanes de les nostres, i el refredament es espantós, per davall dels 100 graus sota zero. Conseqüència també de la manca d'atmòsfera es que la

calor no es reb ni es perd més que per radiació, mai per conducció o convecció. Així, si en una roca exposada al sol la temperatura passa dels 100 graus, en una hipotètica balma davall de la mateixa roca, a l'empar dels raigs solars pot regnar un fred de 100 davall zero...

La manca absoluta d'atmosfera fa que mai hi pugui haver vent, ni boires, ni pluja, ni neu. Tan sols una capa de fina pols meteòrica, que cap ventada pot alçar, recobreix els relleus poc inclinats.

Altres inconvenients poden derivar-se de la propia natura del terreny. A la Lluna no hi ha hagut acció erosiva, de manera que són inexistents les valls fluvials, que a la Terra ofereixen sempre una via d'aproximació normal a les muntanyes. Allà les muntanyes són munts d'arrugues sense ordre ni concert, un caos indescriptible dins del qual seria difícil descobrir el millor pas.

El pendent mig de les muntanyes sembla com el de la Terra d'uns 30 a 40 graus, però hi ha llocs més enaspats, com a l'interior dels grans circs com Copèrnic o Teòfil. Sembla que no hi ha parets verticals, i es compren, perquè a la Terra, la majoria de parets i cingles s'han originat per erosió, la qual allà hi manca. No hi ha hagut geleres gratant i buidant la seva conca, no hi ha hagut rius tallant esborancs com els Terradets o Montrebei.

La roca que forma la crosta de la Lluna ens es coneguda per les mostres portades pels astronautes. Les parts muntanyoses estan formades per roca anortosítica, un agregat de cristalls de plagioclassa amb alt contingut de sílici i alumini: es comparable amb la que a la Terra coneixem per «gabbro». Quan a les zones més baixes i fosques, impropriadament dites «mars», són formades per uns materials semblants als nostres basalts. Naturalment, a la Lluna manquen totalment roques com el calcari, el conglomerat i els esquistos, que no es poden haver format per no haver-hi hagut mai sedimentació.

Aquests serien doncs els factors que determinarien les condicions en que s'hauria de desenvolupar una hipotètica expedició a les muntanyes de la Lluna. Ara per ara ni tan sols els novel·listes o els guionistes del cinema hi han parat atenció, tan impossible sembla. Serà, però, igualment impossible per a l'alpinisme d'ací a 50 ò 100 anys?

I més enllà? Cada cop més lluny, potser un dia el vermell planeta Mart ha de veure l'arribada d'uns escaladors del segle XXI.. Allà els espera Olympus Mons, una colossal muntanya volcànica de més de 25 kilòmetres d'alçària, amb parets i muralles de 6.000 ò 7.000 metres, que a l'hivern es cobreix d'una blanca capa de gebrada... Una muntanya digna d'ésser habitada pels déus pagans, com ho varen intuïr els astrònoms que, des de la Terra i amb llurs telescopis, la veien com una mínima taqueta blanca a la que donàren el nom de Nix Olympica, «Neu de l'Olimp».

Manuel CORTES

A MANERA DE COMIAT

Era pel mes de setembre de 1959 quan vaig fer-me càrrec de la redacció de la CIRCULAR del nostre Centre. Al llarg d'aquests 22 anys i escaig —llevat del període 1974-1976, he anat realitzant aquesta tasca, amb més bona voluntat que encert. Ara, arribada l'hora del relleu, no vull cloure aquesta Circular, la darrera que està al meu càrrec, sense adreçar uns mots als Socis que al llarg de tants anys n'han estat els destinataris. A molts d'ells no els conec personalment, i ells no em coneixen a mi més que per la lectura mensual d'aquestes ratlles que els hi han anat arribant, ratlles que sempre han tingut com objectiu el servei de l'Excursionisme tal com jo l'entenc, ben lligat al servei de la nostra terra. Si no he arribat a complir aquest propòsit, haurà estat per fallença, però mai per oblit d'aquells objectius finals.

Ara, quan un company més jove i amb noves idees pren el relleu, cal que aquestes paraules no siguin tan sols el comiat de qui s'en va, sino també la benvinguda per al qui arriba, saba nova per al nostre benvolgut Centre.

Manuel CORTÈS

El Centre Excursionista de Lleida

Desitja als seus socis, als seus amics
i a les Entitats germanes,

**UN BON NADAL I UN
ANY 1982 BEN REEXIT.**

Endevinalla:

Alzinois simpàtics
ben acostadets
un voreta l'altre
com bons germanets
formant una «flota»
centúria ignocent

Impremta MARIANA

LLEIDA

AUDIO-VISIO

Major, 76 - LLEIDA

FOTO - CINE - COLOR

NIKON — CANON — PENTAX
MINOLTA — YASHICA — FUJICA

TV - COLOR
ITT

ALTA FIDELITAT
VIETA, MARANTZ, SONY, ROTEL, etc.

Tot per a l'aficionat a Foto-cine i Música

Per a viure amb alegria... en plena natura

Caravanes:

CATUSA
CARESA
KNAUS

Gaudeixi's de la nostra experiència

Servei Motor, S.L.

Avda. Garrigues, 48 - Tel. (973) 202863

LLEIDA

RICART

esports lleida

Equips ROSSIGNOL

Fixacions NEVADA LOOK I SALOMON

Botes i descansos NORDICA

Vestimentes de les millors marques

Gran assortits en Motxiles, Sacs, Botes i Material d'es-
calada i espeleologia.

TOT PER L'ESQUIADOR I EL MUNTANYENC.